

SUMMARY OF ARTICLE

A Discussion on *Real Presences* by George Steiner

A recorded discussion about, and in connection with George Steiner's *Real Presences*, held in the Institute of Art at the Polish Academy of Sciences with the participation of Dariusz Czaja, Zbigniew Benedyktowicz, Michał Bristgier, Zygmunt Kubiak, Jacek Sempoliński, Wiesław Juszcak, Paweł Kłoczowski, Piotr Kłoczowski, Lech Trzcionkowski and Marcin Gmys.

G. Steiner presents the condition of contemporary culture, „submerged under texts, texts about texts, and texts about texts about texts”, a diagnosis of the intellectual and spiritual situation, the problem of the current „cultivation of the humanities”, and difficulties encountered in the interpretation of the text. Our epoch is described as the time of an epilogue, the period of the postscript, witnessing a divorce between the work and the object, and the word and the world. The outcome of this process is an escape from coming across „live presence”, and, as a consequence, the progressing deprivation of the world of its mysteriousness. The disappearance of this quality, Steiner declares, must lead straight towards „the eclipse of mankind”.

Contact with a work of art does not involve the production of yet another text, but a profound existential experience, generating a situation in which „you must alter your life”, in the words of Rilke. Steiner conceives the creative act as an „extraordinary festival of freedom”, when contact with a work of art is entirely voluntary and unbiased, and when two liberties meet; such an encounter enables experiencing the tradition of „actual presence”. All „significant forms”, regardless of the matter in which they appear, should emerge against the backdrop of a religious horizon. In the opinion of Steiner art without a theological dimension is simply an oxymoron.

The discussion is supplemented by the enclosed views of Michał P. Markowski, *Real Desires*, Paweł Kłoczowski, *The Proper Order of Things*, and Dariusz Czaja, *His Master's Voice? On Music according to Steiner*.

Miroslaw Filipowicz

Otto Klemperer. On the Margin of the Book by Peter Heyworth

The author presents Otto Klemperer (1885-1973), one of the most outstanding twentieth-century conductors and interpreters of music. The study is a review of an excellent detailed biography of the conductor, written by the English musicologist Peter Heyworth widen by personal remarks of the author on Klemperer's recordings.

Aleksandra Melbechowska-Luty

The Spirit of Human Labour. On the Works of Jacek Sempoliński

Jacek Sempoliński (b. 27 March 1927) is an outstanding painter, pedagogue, man of letters and professor at the Academy of Fine Arts. The key to understanding his works and personality is to be found in the poems of Emily Dickinson, cited in the text, and the psychological theory devised by Elizabeth Kübler-Ross and based on four squares (man's basic features): physical, intellectual, emotional and spiritual-intuitive, which mould and designate the course of human life. J. Sempoliński is an expert on music and an excellent writer about art, but his main domain is painting. He is the author of hundreds of canvases and thousands of drawings, frequently displayed at one-man shows and group exhibitions. The artist defines his own iconography and transmits his experiences by remaining predominantly within the range of the *sacrum*. His landscapes are either realistic or intuitively recall the spirit of the past, the ancient motif of nature and memories of the eternal being of nature. Other series – *Crucifixions*, *Skulls*, *Bread* and *Faces* – are suffused with the spiritual element. The artist's point of departure is the shape of an actual object, gradually reduced to abstract and allusive forms, signs and symbols. All these works carry eschatological contents, and pertain to the philosophy of existence and ultimate issues. The specific features of Sempoliński's personality are reflectiveness and an inclination towards melancholy, which, however, do not deprive his compositions of inner energy and force. Many canvases reflect intense expression. The artist places on the canvas or paper thick, ragged daubs, wide, angular smudges, spots, and zig-zags – vectors of motion-filled impastos marked with the undulating nervous movement of the paintbrush or spatula; at times, he tears or outright mutilates the canvas. Sempoliński uses oil and acrylic paint, tempera, pastels, pencil and charcoal. His palette accentuates purple, cold blue (more rarely: green), grey, creamy white, succulent yellow, orange and cold red. Black is obtained by combining red and Parisian blue. During the last two years, the artist seems to have discovered a new fount of energy and as if returned to his youth. He

embarked upon new themes and contents expressing the plenitude of humanity: dramatic self-portraits and studies of the body with phallic motifs, associated with an awareness of sin and depicted without the merest shadow of triviality. Sempoliński does not seek the approval of the public, and cares little for the attractive, banal aesthetics of the painting although he treats the category of beauty extremely seriously. He remains an independent artist, who does not succumb to current targets, shies from modern programmes and avant-garde novelties. He was and is solitary and loyal to his own imperatives and convictions. At the same time, he remains a man of great labouriousness. For this reason his accomplishments are illustrated so well by the poem by Emily Dickinson, which serves as the motto of this article:

The Missing All – prevented Me
From missing minor Things
If nothing larger than a World's
Departure from a Hinge -
Or Sun's extinction, be observed-
'Twas not so large that I
Could lift my Forehead from my work
For Curiosity.

Wiesław Juszcak

Some Remarks on *Satiricon* by Fellini

Pondering on the necessity which inclined Fellini to direct *Satiricon* (1969) the author discusses both the entire Fellini *oeuvre* and films by Pasolini which date from the same period and refer to antiquity (*Edipo re* – 1967, *Medea* – 1969). The two directors „barbarised” the commonly held, polished comprehension of antiquity. In *Satiricon* the author also perceives the director's need to speak about himself and to make a compulsory „confession”. This tale about decline and collapse does not appear to be merely the story of disintegration. By recalling the title of the session at which the text was originally presented („There will be no other end of the world...”) the author ends his reflections by citing Eliot: „In my beginning is my end (...) In my end is my beginning”.

Dariusz Czaja

Lessons of Darkness. Two Views of the Apocalypse

The author considers the contemporary understanding of the Apocalypse of St. John. Is the language of the symbols and metaphors of the prophecy still relevant today? What reality does the mysterious text of the Revelation refer to? How are we to comprehend the vision of the „end of the world”?

In a reference to *The Idiot* by Dostoevsky, the author demonstrates two different attempts at understanding the Biblical prophecy. He discusses in greater detail their contemporary (obviously, unintentional) developments: *Lektionen in Finsternis*, a film by Werner Herzog, and *The Short History of the Apocalypse and its Secularisation*, an essay by Krzysztof Michalski.

In conclusion, D. Czaja maintains that notwithstanding all the differences the two interpretations meet in a single junction: they do not relegate the „end of the world” to some undefined „later” nor do they place it in the future, but opt, although by resorting to different means, to a certain version of a religiously devised eschatology, which realises itself in time, „here and now”.

Wiesław Szpilka

The Problem of the Year 2000

The author consider the form assumed by the titular problem in mass culture. Its vision does not seem to be overly sophisticated, and the eschatology is rather low and accessible to all. Although mobilisation is universal, it is assumed that in the wake of its ritual death the world is to re-emerge in accordance with popular rite de passage scenarios. Apparently, popular culture thinks that there will be no other end of the world.

Jan Gondowicz

The Most Beautiful Tale in the World. Apocalyptic Variations

A description of a possible ending of the most beautiful (i. e. Biblical) tale in the world if the arrow of time were to be reversed in accordance with the beliefs cherished by physicists.

Janusz Barański

The End of Ethnology or the End of the Age of Ethnology – Some Fortunetelling at the Threshold of a New Century

The author of the article poses the thesis that Polish ethnology

has found itself in a deep crisis, which, to a certain extent, is the outcome of the postmodern breakthrough in the humanities and the social sciences.

First, the diagnosis proposed by Jean Baudrillard, who ascertained the existence of a mutation of ethnology, namely, anti-ethnology, which artificially sustains the object of its research, can be referred also to Polish ethnology. In the latter instance, we are dealing with a process known as "cloning" – the reactivation of assorted forms of traditional culture, a task performed by so-called traditional ethnography, which blurs the boundary between the work conducted by a researcher and a cultural activist. On the other hand, the ensuing reaction assumes the form of so-called anthropology of contemporaneity, which almost totally abandons the heretofore objective range of ethnology and concentrates on an analysis of "contemporary culture"; it also rejects the method of on-the-spot studies, so characteristic for ethnology. A strong stimulus for those tendencies is the somewhat uncritical reception of postmodernistic ideas launched by American anthropology.

Meanwhile, Polish theoretical ethnological thought can boast of independent and original methodological reflection, to a certain extent concurrent with the world tendencies, albeit insufficiently ap-

plied. Moreover, related disciplines, such as sociology of culture or economy, increasingly resort to exemplary on-the-spot research devised by ethnology for the purposes of dealing with current problems experienced by the West. More, ethnology suitable for the demands of the twenty first century could, as if reversibly, benefit from theoretical suggestions made within those disciplines. The process of ethnologization outside ethnology is being continued, but ethnology itself remains least affected by it.

The conclusion calls for a "return to the sources", the ever-inspiring themes from the range of cultural differences and distinctness, as well as culture comprehended in terms of non-dismissal and methods profiting mainly from on-the-spot investigations. Such an approach creates opportunities for tackling the challenges facing present-day ethnologists who, unless they wish to become alienated from the problems of the modern world, should concentrate their attention to a greater extent on examining such phenomena as sub-cultures, lifestyles, organisational cultures, the political ritual, new forms of religiosity, consumer culture, etc. Unencumbered by complexes, they should enter those regions and protest against a reduction to the role an auxiliary discipline *vis a vis* other realms of the humanities and the social sciences.

NOTY O AUTORACH

Janusz Barański – adiunkt w Instytucie Etnologii UJ. Autor prac m.in. o słowiańskiej kosmogonii, języku polityki, reklamie; obecne jego zainteresowania pozostają w zakresie tzw. studiów kulturowych.

Zbigniew Benedyktowicz – antropolog kultury, redaktor „Kontekstów”. Kierownik Pracowni Antropologii Kultury, Filmu i Sztuki Audiowizualnej. Autor prac z zakresu wyobraźni symbolicznej i antropologii współczesnej, m.in. książki (z Danutą Benedyktowicz) *Dom w tradycji ludowej*.

Michał Bristiger – emerytowany profesor muzykologii w Instytucie Sztuki (obecnie w Radzie Naukowej Instytutu), w latach dziewięćdziesiątych wprowadził wykłady z teorii muzyki na Uniwersytecie Kalabryjskim w Arcavacata di Rende oraz na Uniwersytecie Adama Mickiewicza. Otrzymał nagrodę im. Jużykowskiego. Autor licznych artykułów, wydał m.in. *Związki muzyki ze słowem. Z zagadnień analizy muzycznej*, Kraków 1986. Akademię, korespondent Akademii Bolońskiej oraz członek Komitetu Nauk o Sztuce PAN.

Zbigniew Benedyktowicz – antropolog kultury, redaktor „Kontekstów”. Kierownik Pracowni Antropologii Kultury, Filmu i Sztuki Audiowizualnej. Autor prac z zakresu wyobraźni symbolicznej i antropologii współczesnej, m.in. książki (z Danutą Benedyktowicz) *Dom w tradycji ludowej*.

Dariusz Czaja – etnolog, studia UJ. Napisał pracę doktorską o symbolu w filmie. Członek w Instytucie Etnologii UJ i w redakcji „Kontekstów”. Redaktor książki *Mitologie popularne* (1994) i *Metamorfozy ciała* (1999).

Miroslaw Filipowicz – historyk specjalizujący się w historii historiografii. Pracuje w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na stanowisku adiunkta w Katedrze Historii Europy Wschodniej. Opublikował m.in. *Wobec Rosji. Studia z dziejów historiografii polskiej od końca XIX w. po II wojnę światową*, Lublin 2000. Prywatnie kolekcjoner nagrań muzyki klasycznej.

Oskar Goldberg (1885 Berlin - 1952 Nicea) pochodził z ortodoksyjnej rodziny żydowskiej. Wyższe studia w zakresie nauk judaistycznych odbył w Theologische Hochschule Beit ha-Midrash w Berlinie. Od 1909 roku w Monachium i w Berlinie studiował medycynę, orientalistykę i etnopsychologię. W latach 1913/14 odbywał wyprawę badawczą po Bhananie, Nepalu i Kaszmirze. W jej trakcie zbierał materiały do rozprawy doktorskiej na temat anormalnych procesów biologicznych występujących w praktykach mistycznych Orientu, której obronę uniemożliwił jednak wybuch wojny. Wcześniej w 1911 roku wraz z Fritzem Hommelem, Hugo Wincklerem i Fritzem Delitschem zakłada Gesellschaft zur Erforschung der unbewusst-seelischen Vorgaenge in Sprache und Zahl, zaś w 1917 roku z jego inicjatywy i przy poparciu Bubera powstaje Gesellschaft für die Soziologie und Völkerpsychologie des Orients. W latach 1920-32 Goldberg przewodził pracom berlińskiej Philosophische Gruppe, w której udzielali się między innymi Hans Reichenbach, Karl Korsch, Alfred Döblin i Robert Musil. Pierwsze sześć lat na uchodźstwie przebywał we Włoszech, gdzie wraz z Tomaszem Mannem redagował emigracyjne czasopismo „Mass und Wert”. Dzięki pomocy Marcela Maussa w 1939 roku udaje się do Francji, zaś dwa lata później przenosi się do USA. Po powrocie do Europy w 1950 roku żyje we Francji, gdzie umiera w wieku 67 lat. Główne dzieła Goldberga to w porządku chronologicznym: *Die fünf Bücher Moses ein Zahlengebäude*, Berlin 1908; *Die Wirklichkeit der Hebräer*, Berlin 1924; *Maimonides. Kritik der jüdischen Glaubenslehre*, Wien 1935.

Jan Gondowicz – krytyk, wydawca, współpracownik „Tygodnika Powszechnego”; wydał m.in. *Marmur* Jozefa Brodzkiego, *Słownik komunałów* Gustawa Flauberta, *Zoologię fantastyczną uzupełnioną*. Mieszka w Warszawie.

Wiesław Juszcak – profesor UW i Instytutu Sztuki PAN, historyk sztuki, filozof, autor wielu książek i artykułów oraz tłumaczeń (w tym z literatury pięknej). Ostatnio wydał *Fragmenty. Szkice z teorii i filozofii sztuki*

oraz przekłady *Coctail Party* Eliota oraz dwóch poematów Blake'a: *Milton. Zaślubiny Nieba i Piekla* (Wydawnictwo Universitas).

Paweł Kłoczowski – adiunkt przy Instytucie Filozofii UJ, współpracuje z „Zeszytami Literackimi”, „Przeglądem Politycznym” i „Znakiem”. W roku 2000, w wydawnictwie Aletheia ukaza się jego książka *Filozofia polityczna Arystotelesa*.

Piotr Kłoczowski – edytor, wykładowca Akademii Teatralnej w Warszawie. W bieżącym roku w jego przygotowaniu ukaza się *Chwile oderwane* K. A. Jeleńskiego (Czytelnik).

Michał Paweł Markowski – dr hab., teoretyk literatury, tłumacz, eseista. Pracownik Instytutu Filologii Polskiej UJ. Opublikował: *Efekt inskrypcji. Jacques Derrida i literatura* (1997), *Nietzsche. Filozofia interpretacji* (1997), zbiór esejów *Anatomia ciekawości* (1999) oraz *Pragnienie obecności. Filozofie reprezentacji od Platona do Kartezjusza* (1999). Tłumaczył m.in. Foucaulta, Deleuze'a (*Proust i znaki* dla wyd. słowo/obraz terytorium), Derride, Lyotarda, Rorty'ego, Blanchota, Levinasa, Barthes'a, Edmunda White'a, Paula de Mana. W tym roku wyjdzie jego przekład *Gabinetu kolekcjonera* Georgesa Pereka. Wydawca *Pism* Rolanda Barthes'a (ukazały się już trzy tomy z jego przedmowami: *SZ. Fragmenty dyskursu miłostnego, Imperium znaków*) oraz esejów Prousta *O czytaniu* (w wydawnictwie „Znak”). Członek kolegium redakcyjnego „Pamiętnika Literackiego”, serii „Horyzonty Nowoczesności” w wydawnictwie Universitas. Stały współpracownik „Literatury na Świecie”, gdzie opracował monograficzny, podwójny numer poświęcony Proustowi (1998, 1-2). Mieszka w Krakowie.

Aleksandra Melbecowska-Luty – historyk sztuki, studia na UW, doktorat z nauk humanistycznych (UW 1966). Specjalizacja: historyk sztuki polskiej XIX/XX w. Adiunkt w Instytucie Sztuki PAN (gdzie pracowała w latach 1955-1985), Pracownia Słownika Artystów Polskich. Autorka 35 artykułów i 7 książek, m.in. *Teofil Kwiatkowski* (monografia), Ossolineum, Wrocław 1966; *Widmo. Życie i twórczość Ludwika De La-veaux*, Wrocław 1988; *Posagi i ludzie. Antologia tekstów o rzeźbie polskiej XIX w.*, IS PAN, Warszawa 1993 (wspólnie z Piotrem Szubertem); *Mali mistrzowie polskiego pejzażu XIX w.*, Neriton, Warszawa 1997; *Nokturny. Widoki nocy w malarstwie polskim*, Arkady, Warszawa 1999.

Jacek Sempoliński – wybitny malarz, pedagog, człowiek pióra, profesor Akademii Sztuk Pięknych. Studia ASP w Warszawie. Debiut na Wystawie Młodych w Arsenale w 1955 r. Od pierwszej indywidualnej wystawy w Zachęcie w 1960 r. czynnie działa w życiu artystycznym. Najważniejsze wystawy w czasie Kultury Niezależnej. Nagrody – im. Jana Cybisa, im. Brata Alberta, Nagroda Państwowa, Nagroda Ministra Kultury i Sztuki. Ostatnia ważna wystawa: duży zespół prac w ramach imprezy „Sąd Ostateczny”.

Sławomir Sikora – etnolog (studia UW). Sekretarz redakcji „Konteksty”. Zajmuje się antropologią fotografii i filmu.

Tomasz Sikora – adiunkt w Instytucie Religioznawstwa UJ (Zakład Fenomenologii Religii), ostatnio wydał *Użycie środków halucynogennych a religia*, Nomos, Kraków 1999

Wiesław Szpilka – etnolog (studia UJ), studia doktoranckie Instytut Sztuki PAN, pisze pracę doktorską poświęconą etnologicznej interpretacji kultury maoowej. Mieszka w Kościelisku.

Lech Trzcionowski – historyk i filolog klasyczny, asystent przy Katedrze Historii Starożytnej w Instytucie Historii KUL.

Boris Uspiński (ur. 1937) – filolog, semiotyki kultury, jeden ze współtwórców tartusko-moskiewskiej szkoły semiotyki kultury. Wieloletni profesor Uniwersytetu Moskiewskiego. Obecnie wykłada na uniwersytecie w Neapolu. Mieszka w Rzymie. Bibliografia jego prac wynosi kilkadziesiąt pozycji, w tym kilkadziesiąt książek. Cztery z nich ukazały się w Polsce: *Kult św. Mikołaja na Rusi* (Lublin 1985), *Car i Bóg. Semiologiczne aspekty sakralizacji monarchy w Rosji* (Warszawa 1992), *Poetyka kompozycji* (Katowice 1997), *Historia i semiotyka* (Gdańsk 1999).

W poprzednim numerze:

Marc Shell, *OK: lub Handel With Care* • Łukasz Kiepuszewski, *Zmierzch widzenia i widzenie zmiernych* • Elżbieta Wolicka, *Historia jako genealogia. Fryderyka Nietzschego projekt przezwyciężania nędzy XIX-wiecznych historyzmów* • Ryszard Kasperowicz, *Wolność historyka – uwagi o teorii kryzysów Jacoba Burckhardta* • Andrzej Pieńkos, *Dom poetki, dom groteskowy. Miejsce wyobrażone Victora Hugo* • Marzena Gierga, *Tajemnicze miejsca greckiej Sycylii. Ortygia – wyspa miłości, życia i śmierci [cz. III]* • Jan Gondowicz, *Nowa archeologia* • Alfred Jarry, *Dzieła i myśli doktora Faustrolla. Patafizyka* • Jan Gondowicz, *Wstęp do metody Alfreda Jarry* • Dorota Majkowska, *Świat melancholii* • Jacek Olędzki, *Oui, j'en crois* • Sławomir Sikora, *Nowe przestrzenie antropologii wizualnej* • Aleksander Jackowski, *Ćwiczenia z pamięci. Powstanie Państwowego Instytutu Sztuki* • *Capoeira. Dialog i walka. Z Valentinem Reinboldem rozmawia Łukasz Nalaskowski* • Stanisław Cichowicz, *Sen mara lub zmora i ja* • Aleksander Jackowski, Stefan Starczewski, Sławomira Wierchowska, Ireneusz Krzemiński, Zbigniew Benedyktowicz, Jan Witold Suliga, Jacek Sempoliński, Adam Kilian, *Ze spotkania z okazji wydania albumów Aleksandra Jackowskiego: „Obrazy ludowe” oraz „O rzeźbach i rzeźbiarzach”* • Bronisław Malinowski, *Fotografie i dzienniki 1914–1918. Dziennik w ścisłym znaczeniu tego wyrazu*

O Bronisławie Malinowskim pisaliśmy już

w numerze 3-4/1992:

James Clifford, *Samokreacja etnograficzna: Conrad i Malinowski*

w numerze 1-2/1997:

Grażyna Kubica-Heller, *Spotkanie z córką Bronisława Malinowskiego i jego biografem*

Grażyna Kubica-Heller, *Rozmowa z Heleną Wayne*

Grażyna Kubica-Heller, *Rozmowa z Michaelem Youngiem*

Helena Wayne (Malinowska), *Wpływ kobiet na życie i dzieło Bronisława Malinowskiego*

Helena Wayne (Malinowska), *Historia małżeństwa. Listy Bronisława Malinowskiego i Elisie Masson*

Terence Wright, *Antropolog jako artysta: fotografie Malinowskiego z Trobriandów*

w numerze 3-4/1997:

Helena Wayne (Malinowska), *Historia małżeństwa. Listy Bronisława Malinowskiego i Elisie Masson*

Bronisław Malinowski, *Pisane dla Anieli Zagórskiej*

w numerze 1/1998:

Maria Ossowska, *Bronisława Malinowskiego „Dziennik w ścisłym znaczeniu tego słowa”*

Clifford Geertz, *Zaświadczające Ja. Dzieci Malinowskiego.*

Grażyna Kubica-Heller, *Wstęp do dzienników Bronisława Malinowskiego 1908 – 1913*

Bronisław Malinowski, *Dzienniki, Zeszyt 1*

w numerze 2/1998:

Bronisław Malinowski, *Dzienniki, Zeszyt 2*

w numerze 3-4/1998:

Bronisław Malinowski, *Dzienniki, Zeszyt 3*

Dziennik 1914–1918

w numerze 1-2/1999:

Bronisław Malinowski, *Dzienniki 1914–1918*

w numerze 3/1999:

Bronisław Malinowski, *Dzienniki 1914–1918*

Prenumerata „Kontekstów. Polskiej Sztuki Ludowej”

1999 kwartalna – 5 zł; półroczna – 10 zł; roczna – 20 zł

I półrocze 2000 kwartalna – 10 zł; półroczna – 20 zł

II półrocze 2000 kwartalna – 12 zł; półroczna – 24 zł

Wpłaty na prenumeratę przyjmuje firma AMOS, Warszawa, ul. Zuga 12

Konto: PKO BP VIII Oddział Warszawa nr 10201084-77578-270-1-111 oraz

RUCH, konto: PBK S.A. o/Warszawa, nr 11101053-16-551-2700-1-67 (z zaznaczeniem: prenumerata „Kontekstów”)

**Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę jest 150% droższa (AMOS);
podróżona o realny koszt wysyłki (RUCH).**